

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันนี้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสตรีค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นทางภาครัฐบาลที่ได้มีการวางนโยบายส่งเสริมและพัฒนาความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงตามที่มีระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ในมาตรา 67 หรือทางภาคเอกชนมีการจัดตั้งหน่วยงาน องค์กรขึ้นหลายแห่งที่มีเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อศึกษาประเด็นนี้ ให้การสนับสนุน ส่งเสริมและช่วยเหลือสตรีด้านต่าง ๆ ขึ้นโดยเฉพาะ ปัญหาของสตรีเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งก็คือ เรื่องสิทธิสตรี ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานส่วนหนึ่งของพลเมืองในชาติ ได้มีการเคลื่อนไหวค่อนข้างมาก เนื่องจากมีสตรีบางส่วนมีความเห็นว่าสิทธิถูกลิดรอน แม้ว่าจะมีการระบุในรัฐธรรมนูญก็ยังมีบางประเด็นในทางปฏิบัติที่ไม่อาจก่อให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันได้เสมอไปจึงต้องทำการรณรงค์ เรียกร้องสิทธิสตรี

การเรียกร้องสิทธิสตรีนั้นมิได้เพิ่งจะมีความตื่นตัวกันเฉพาะในปัจจุบันนี้เท่านั้น หากแต่ได้เคยมีการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาอันกว่า 50 ปี เท่าที่ปรากฏหลักฐานการเรียกร้องสิทธิสตรีอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากการยื่นถวายฎีกาของหญิงสาวชาวบ้าน 2 คน คือ อำแดงเหมือนและอำแดงจัน ต่อจากนั้นการเรียกร้องสิทธิสตรีก็มีผู้ให้ความสนใจมากขึ้น มีการแสดงความคิดเห็นและเสนอข้อเรียกร้องโดยวิถีการต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้เปิด

โอกาสทางการศึกษา การประกอบอาชีพแก่สตรีและการออกกฎหมายครอบครัว ซึ่งก็ได้รับการตอบสนองตามข้อเรียกร้องบ้าง เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี งานวิจัยในประเด็นนี้กลับมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่งานเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ในรูปของบทความ อาทิ "สิทธิสตรี : ประวัติและวิวัฒนาการของการเรียกร้องสิทธิสตรีของไทย" ของ สุภัทรา สิงหลกะ (2525) เป็นงานที่รวบรวมบทความต่าง ๆ ที่กล่าวถึงการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีด้านกฎหมายของสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทย ภายใต้การนำของคุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวเพื่อขอความสนับสนุนจากประชาชนทั่วไป ในการยื่นข้อเสนอต่อทางรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ให้แก้ไขกฎหมายบางประการที่เกี่ยวข้องกับสตรี "การเรียกร้องสิทธิสตรีของหญิงไทย (2398 - 2475)" ของศิริพร สะโคร-บาเน็ด (2526) เป็นบทความที่กล่าวถึง การเรียกร้องของสตรีจำนวนหนึ่งโดยผ่านทางหนังสือพิมพ์สตรีที่ชื่อว่า หญิงไทย ซึ่งเรียกร้องให้ประชาชนและรัฐบาลตื่นตัวในเรื่องสิทธิสตรีอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 "ขบวนการเรียกร้องสิทธิของสตรีไทย" ของ อรุณี ตริรัตน์ประยูร (2518) เป็นบทความที่กล่าวถึง การเรียกร้องสิทธิสตรีของสตรีกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย ทั้งทางด้านกฎหมาย และการเคลื่อนไหวของบรรดานิสิต นักศึกษา ปัญญาชน ในสถาบันการศึกษา เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยมีเพียงไม่กี่เรื่อง เช่น "สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์" ของ ลำพรพรรณ น่วมบุญลือ (2519) กล่าวถึงวิวัฒนาการของสิทธิและหน้าที่สตรีไทยตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นการศึกษาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยอาศัยหลักฐานประเภทกฎหมาย เช่น กฎหมายตราสามดวง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติต่าง ๆ เป็นหลักในการวิเคราะห์ตีความถึงสิทธิและหน้าที่ในสังคมของสตรี โดยมีได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวและแนวความคิดการเรียกร้องสิทธิของสตรี "ความคิดของผู้หญิงในนิตยสารผู้หญิง พ.ศ. 2500-

2516" ของ พิมพ์ฤทัย ชูแสงศรี (2534) เป็นงานวิจัยที่กล่าวถึง การแสดงออกทางความคิดเห็นของสตรีโดยผ่านทางบทความในนิตยสารผู้หญิง ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ทศนคติ ค่านิยมในขณะนั้น รวมทั้งมีการวิเคราะห์เนื้อหาของเรื่องสั้น นวนิยายในนิตยสารผู้หญิง ซึ่งแสดงถึง ทศนคติ ความเชื่อของสตรี อย่างไรก็ตาม การศึกษาเหล่านี้ยังไม่ต่อเนื่องกันในรายละเอียดของภาพการเคลื่อนไหวดำเนินงานเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทย

งานวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาการเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2489-2519 อันเป็นช่วงเวลาที่มีการเคลื่อนไหวกันอย่างเป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2489 การเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีที่มุ่งเรียกร้องสิทธิทางกฎหมาย หรืออาจเรียกว่าฝ่ายเสรีนิยมเริ่มก่อตัวขึ้นอีกครั้ง ซึ่งจะมีการดำเนินงานรวมกลุ่มกันเป็นระบบชัดเจนขึ้น และความคิดเรื่องความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ ในลักษณะการเรียกร้องสิทธิสตรีตามแนวความคิดสังคมนิยมก็ได้เริ่มก่อตัวขึ้นในสังคมไทยเช่นกัน การเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิสตรีของฝ่ายสตรีทั้งสองแนวความคิดดังกล่าวได้พัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่ง เมื่อพ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกครั้งของการเรียกร้องสิทธิสตรี นั่นคือการเรียกร้องของฝ่ายสังคมนิยมต้องยุติไป ในขณะที่ฝ่ายเสรีนิยมสามารถดำรงกลุ่มการเคลื่อนไหวสืบเนื่องผ่านพ้นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในครั้งนั้นมาได้จนถึงปัจจุบัน การศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวจะได้ศึกษาการเรียกร้องสิทธิสตรีจากทั้ง 2 แนวความคิด เพื่อแสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวและพัฒนาการอย่างชัดเจน.

2. คำจำกัดความ

การเรียกร้องสิทธิสตรีตามแนวความคิดเสรีนิยม มุ่งให้ความสำคัญในเรื่องความเสมอภาคทางเพศ โดยกระทำการเคลื่อนไหวต่อสู้ผ่านทางนิติบัญญัติ

เพราะเห็นว่าความเสมอภาคระหว่างเพศเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ การเมืองพื้นฐานของสังคมทุนนิยมเสรี ประชาธิปไตย¹ อีกทั้งอำนาจนิติบัญญัติเป็นรูปแบบที่ชัดเจนที่สุดในการกำหนดฐานะและบทบาทสตรี อำนาจนิติบัญญัติเป็นตัวการที่ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี อำนาจนิติบัญญัติเป็นตัวกำหนดความรับผิดชอบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และโอกาสทางสังคมที่เป็นของหญิงและชายที่ต่างกัน การต่อสู้แบบเสรีนิยมเป็นการประยุกต์เอาหลักการเสรีนิยมนั้นคือ เสมอภาค ยุติธรรมและเสรีภาพมาใช้ในการต่อสู้เพื่อสิทธิของสตรี²

การเรียกร้องสิทธิสตรีตามแนวความคิดสังคมนิยม มุ่งประเด็นความสำคัญไปที่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและค่านิยมของสังคม ที่สร้างعدمเสมอภาคระหว่างเพศ โดยเห็นว่า การแก้ไขกฎหมายเพียงด้านเดียว ยังไม่เพียงพอเพราะสิ่งที่ทำให้สตรีต้องเสียเปรียบฝ่ายชายนั้น มีต้นเหตุมาจากโครงสร้างของสังคมวัฒนธรรม ค่านิยมที่ปลูกฝังจิตสำนึกการเอารอดเอาเปรียบสตรี ดังนั้นการที่จะทำให้หญิงและชายมีความเสมอภาคกันได้ จึงควรเริ่มที่การมุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมให้เอื้อต่อความเสมอภาค ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกกดขี่สตรี โดยการร่วมมือกันของสตรีทุกชนชั้น เพื่อต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่สตรีและปลดปล่อยสตรีเพศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าในแง่ใดหรือในระดับใดของสังคม³ กลุ่มนี้ได้รับ

¹ สุชีลา ตันชัยนันท์, "ผู้หญิงในทัศนะของจิตร ภูมิศักดิ์," วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง (ตุลาคม 2531): 127.

² กรวิภา บุญเชื้อ, "แนวทางการต่อสู้ขององค์กรสตรีไทยกับอำนาจที่แปรเปลี่ยน," ใน ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, 2537), หน้า 18-19.

³ จีรติ ติงศกัทธิ์, "สิทธิสตรี ปลดปล่อยสตรีเพศ หรือเป็นหนึ่งในบรรดาเฟมินิสต์," สตรีทัศน์ 1 (กุมภาพันธ์-เมษายน 2526): 6.

อิทธิพลทางความคิดแบบลัทธิมาร์กซ์ ซึ่งมองว่าการกดขี่สตรีเพศเกิดจากการกดขี่ทางชนชั้นของสังคมที่มีชนชั้น สังคมที่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันคือสังคมที่ไม่มีชนชั้น ซึ่งความเสมอภาคและเท่าเทียมกันนี้ไม่เลือกที่จะเป็นหญิงหรือชาย ดังนั้นการปลดปล่อยสตรีจากการถูกกดขี่จึงเป็นส่วนหนึ่งของการปลดปล่อยทางชนชั้น⁴

3. วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความคิดเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคระหว่างเพศในสังคมไทย ซึ่งนำไปสู่การเรียกร้องสิทธิสตรี (พ.ศ. 2489 - 2519)
2. ศึกษาการเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว
3. ศึกษาผลจากการดำเนินงานในการเรียกร้องสิทธิสตรีไทยในช่วงเวลาดังกล่าว

4. สมมุติฐาน

ในช่วง พ.ศ. 2489-2519 กลุ่มสตรีมีความคิดเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคระหว่างเพศและได้ดำเนินการเรียกร้องสิทธิสตรี ซึ่งอาจจำแนกการเรียกร้องสิทธิสตรีในช่วงเวลาดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเสรีนิยมซึ่งเรียกร้องขอแก้ไขกฎหมายเป็นประการสำคัญและกลุ่มสังคมนิยมซึ่งต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและค่านิยมของสังคม ผลจากการดำเนินงานปรากฏว่า การเรียกร้องของสตรีกลุ่มเสรีนิยมทำให้สามารถแก้ไขกฎหมายให้มีความเสมอภาคระหว่างเพศมากขึ้น ในขณะที่การเรียกร้องของสตรีกลุ่มสังคมนิยมซึ่งได้รับความสนใจจากปัญญาชนขณะนั้นมีส่วนช่วยเสริมข้อเรียกร้องของสตรีกลุ่มเสรีนิยมให้ชัดเจนขึ้น

---

⁴กรวิภา บุญชื้อ, "แนวทางการต่อสู้ขององค์กรสตรีไทยกับอำนาจที่แปรเปลี่ยน," หน้า 24.

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาในงานวิจัยเรื่องนี้ ใช้วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์จากเอกสาร และจากการบอกเล่า (Oral History) โดยอาศัยข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง อาทิ ข้อมูลจากองค์กรสตรี ข่าวดสารของทางราชการ ข่าวหนังสือพิมพ์ บทความจากหนังสือ นิตยสาร งานวิจัย รวมทั้งการสัมภาษณ์สตรีบางท่านที่เป็นแกนนำในการเรียกร้องสิทธิสตรีทั้ง 2 แนวความคิด เพื่อนำมาวิพากษ์และวิเคราะห์ตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความคิดของสตรีไทยเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคระหว่างเพศในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2489 - 2519
2. ทำให้ทราบถึงการเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว
3. ทำให้ทราบผลการดำเนินงานในการเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าว